

JAK NEBÝT PLÝTVÁKEM ŠATNÍM

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Ing. Jana Čechová, Ing. Hana Jarešová

ZÁMĚR

Žák získá informace, jaké negativní dopady mají výroba a užívání textilu na životní prostředí. Uvědomí si, že tyto důsledky můžeme zmírnit, když budeme rozumní v nakupování a o oblečení se budeme dobře starat, aby nám déle vydrželo.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

1. stupeň ZŠ

(Pozn.: Pro první a druhé ročníky ZŠ lze využít scénář se stejným názvem, ale pro MŠ. Je k dispozici na <https://www.recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda/> pod odkazem na metodiku EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě).

KLÍČOVÉ CÍLE

1. Žák si ujasní, jaká jsou rizika nadměrné spotřeby a plýtvání oblečením.
2. Žák si osvojí principy odpovědného nakupování a užívání oblečení.
3. Žák si připomene, jak naložit s oblečením, které už nepotřebuje a nevyužije.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Žák vyhledává a pracuje s informacemi a rozvíjí schopnost kritického myšlení. Propojuje nově získané informace se současnými znalostmi, uvádí věci do souvislostí. Uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí, formuje a vyjadřuje myšlenky, naslouchá druhým lidem, zapojuje se do diskuse, spolupracuje ve skupině, zapojuje kreativitu, prezentuje a argumentuje.

KLÍČOVÉ POJMY

Odpovědná spotřeba oblečení, swap, nákupy z druhé ruky, recyklace použitého oblečení

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

V metodické příručce pro pedagogy s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

DOBA TRVÁNÍ

90 minut – 2 vyučovací hodiny. Pozn.: Možno realizovat najednou v rámci projektového dne, nebo postupně v hodinách. Podle zvážení pedagoga je možné rozvíjet téma doplňkovými aktivitami. Časová dotace je pouze orientační, záleží na pedagogovi, jak danou aktivitu rozvine.

MÍSTO

třída ZŠ

POMŮCKY

Pomůcky jsou uvedeny u jednotlivých aktivit

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

Žáci pracují v lavicích nebo spojených lavicích rozdělení do dvojic či skupin. V průběhu samostatné práce učitel žáky obchází a v případě potřeby jim pomáhá s plněním úkolů.

AKTIVITA – PRÁCE S INFORMACEMI A DISKUSE: PO STOPÁCH PLÝTVÁKA ŠATNÍHO

Cíle aktivity: Žák si uvědomí nesprávné návyky při pořizování a užívání oblečení a seznámí se s jednoduchými způsoby, jak si oblečení pořizovat a využívat udržitelným způsobem.

Časová dotace: 15 minut

Metoda: sledování videa, diskuse

Pomůcky: výpočetní technika, připojení k internetu

Postup: Na úvod aktivity učitel vede s žáky krátký rozhovor, kdy se jich ptá, co si představí, když se řekne odpovědná spotřeba oblečení a proč bychom se jí měli zabývat. Následně žákům pustí krátké video s názvem **Po stopách Plýtváka šatního** (délka 3:09 min.) – k dispozici je na webu Recyklohraní nebo na kanálu YouTube.cz (Pozn.: Toto video původně sloužilo k tematickému úkolu, proto je na konci videa upoutávka na tento úkol – prosíme, berte ji jako bezpředmětnou). Prostřednictvím videa se žáci seznámí s tím, jaké negativní dopady na životní prostředí jsou spojeny s výrobou, přepravou, užíváním a likvidací textilu a jak bychom se měli chovat, abychom oblečením a obuví zbytečně neplýtvali. Díky informacím z videa se jim budou snáze plnit navazující aktivity.

V návaznosti na video pedagog diskutuje s žáky o tom, jak v jejich rodinách nakupují a pečují o oblečení a obuv. Využít k tomu může návodné otázky:

- Víte, kde se oblečení kupuje? Pozn.: Pedagog se může dotázat na běžné obchody, e-shopy, ale může také sondovat, zda děti znají second handy, bazárky s oblečením atp.
- Jaké oblečení máte nejraději? A nosíte všechno oblečení, které máte ve skříni?
- Co vaši rodiče dělají s oblečením, které už nepotřebujete, například z něj vyrostete? Pozn.: Zde se dá dotazovat, zda ho někomu darují, vymění, prodají, využijí jinak nebo odnesou do kontejneru na použité oblečení.
- Víte, že tak jako existují kontejnery na třídění plastů nebo papíru, máme také kontejnery na použité oblečení a boty? Už jste někdy do takového kontejneru odevzdali staré oblečení?
- Věděli jste, že oblečení se dá vyměnit při akcích, kterým říkáme bazárky nebo swapy? Už jste někdy s rodiči na takové výměnné akci byli?
- Co dělají vaši rodiče, když máte roztržené tepláky nebo díru na ponožce? Snaží se díry zašít nebo poškozené oblečení rovnou vyhodí a koupí nové?
- Dostáváte oblečení, jen když ho skutečně potřebujete, nebo někdy jen tak pro radost?
- Víte, z čeho se vaše oblečení vyrábí? Jaké plodiny jsou k tomu potřeba? Jaké další materiály se využívají? Víte, že některé oblečení se vyrábí i z plastů?
- Přemýšleli jste někdy nad tím, že věci, které si objednáváme ze zahraničních e-shopů, musí urazit velmi dlouhou cestu, než se dostanou k nám domů, a že s tím je spojeno znečištění ovzduší a neprospívá to naší přírodě?

AKTIVITA – KRITICKÉ MYŠLENÍ: NEŽ SE TRIČKO DOSTANE DO NAŠEHO ŠATNÍKU

Cíle aktivity: Žák zpracovává informace o tom, jakou cestu urazí obyčejné bavlněné tričko, než se dostane do našeho šatníku. Seznámí se s tím, jaké negativní dopady má nezodpovědná spotřeba oblečení na naše životní prostředí a také na lidi.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: práce s pracovním listem, diskuse, kritické myšlení, navrhování řešení

Pomůcky: Příloha č. 1 ke scénáři 2 pro 1. st. ZŠ: Než se tričko dostane do našeho šatníku

Postup: Pro tuto aktivitu využije pedagog Přílohu č. 1 ke scénáři 2 pro 1. st. ZŠ: Než se tričko dostane do našeho šatníku. Žáci zde najdou v rámečku text a pod ním 15 obrázků. Nejprve si připraví aktivitu tak, že obrázky rozstříhají na čtverečky (jako kartičky pexesa), text ponechají celý. Spolu s pedagogem si následně přečtou text v rámečku. Pak si obrázky poskládají v logickém pořadí podle toho, jak byly zmiňovány v textu. Když mají poskládané, pokusí se vyprávět příběh z rámečku vlastními slovy a jako kostru vyprávění využijí obrázky. Obrázky si žáci mohou očíslovat, aby věděli, v jakém pořadí o nich budou povídat.

Na konci aktivity pedagog s žáky rozebere, co už dříve věděli, co nového se při aktivitě dozvěděli a co je překvapilo. Může se jich také zeptat, zda si dovedou představit, jak dlouhou cestu urazí obyčejné bavlněné tričko, než se dostane do obchodu, kde jim ho rodiče koupí. Nebo zda by nebylo lepší dávat přednost věcem, které byly vyrobené u nás v České republice nebo v Evropě.

AKTIVITA – ORGANIZACE AKCE: TŘÍDNÍ NEBO ŠKOLNÍ SWAP

Cíle aktivity: Žáci zorganizují třídní nebo školní swap a tím v praxi uplatní správné návyky a postupy, jak naložit s oblečením, které už z nějakého důvodu nevyužijí.

Časová dotace: 30 minut (myšleno pouze na vymyšlení akce)

Metoda: týmová spolupráce, kreativní tvorba, organizace akce

Pomůcky: vyřazené oblečení, ostatní dle uvážení

Postup: Pedagog si s žáky nejprve povídá a připomíná, že oblečení, které už sami nevyužijeme, bychom neměli jen tak vyhodit, ale mnohem lepší je, když najdeme někoho, komu ho prodáme, darujeme nebo s ním vyměníme. Známé jsou nejrůznější bazárky s oblečením. Na popularitě v posledních letech získávají takzvané swapy. O co jde? Jednoduše řečeno jde o výměnu věcí, nejčastěji oblečení. Organizátoři swapu vyhlásí termín a místo konání a zájemci na akci přinesou oblečení, které zde chtějí nabídnout ostatním. Počítá se s tím, že si na oplátku ze swapu něco pro ně nového odnesou. Za směněné zboží se většinou nic neplatí, ale vždy záleží na organizátorovi a účastnících, jaká nastaví pravidla swapu. Může být také stanovené vstupné. Peníze, které se takto vyberou, většinou pokryjí náklady organizátorů, případně jsou předány na charitativní účely. Oblečení, které se na akci nevymění, si jeho majitel odnesou zpátky, nebo je poskytnou vybrané organizaci, která ho předá lidem v nouzi (sociálně slabým lidem nebo lidem v tísní). Případně organizátoři zajistí, že bude předáno na recyklaci.

Následně pedagog vyzve žáky, aby společně za pomoci rodičů zorganizovali swap. *Pozn.: Vzhledem k věku dětí je podpora rodičů velmi důležitá.* Přesto však je klíčová motivace a aktivita dětí – mohou se zapojit do výběru místa swapu, termínu, mohou připravit letáčky (bude to hezké a autentické), mohou spolupracovat na tvorbě pravidel swapu, jeho propagaci, domluví se, jaké organizaci věnují oblečení, které při akci nenajde nového majitele, a budou také pomáhat při samotné akci. Zorganizovat swap je aktivita náročnější na čas i energii, ale i tak stojí za to se do ní pustit. Věříme, že žáky bude tato aktivita bavit a hodně se při ní naučí. Pokud se podaří zaujmout a zapojit rodiče, může to být aktivita, která neformálním způsobem posílí vztahy mezi učitelem, školou a rodiči.

Důležité je, aby pedagog žákům připomínal význam swapu, tedy výměny nebo darování věcí, které už u nich nenajdou využití. Swap můžeme brát jako protipól konzumu, kdy místo nekonečného nakupování věci vyměňujeme – jsme šetrní nejen k přírodě, ale i ke své peněžence.

Tip: Místo oblečení je možné zorganizovat swap hraček. Bude to pravděpodobně organizačně méně náročné a přesto dostačující, aby děti pochopily princip této aktivity.

K seznámení s tématem lze využít například video **Jak na SWAP ve škole podle SWAP PRAGUE** (délka 4:08 min.), které vzniklo ve spolupráci s pražským Gymnáziem Na Zatlance. Snadno ho vyhledáte na kanálu Youtube.com.

AKTIVITA – HRA – OBLÉKÁNÍ POSLEPU

Cíle aktivity: Tato aktivita je určena pro odlehčení a volně navazuje na aktivitu, při které žáci organizovali swap.

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: vyřazené oblečení (například přebytky ze swapu, který žáci organizovali)

Postup: Pro pobavení může učitel vyzvat žáky, aby si s oblečením vybraným pro swap zahráli jednoduchou zábavnou hru – soutěž dvojic (nebo skupin) v oblékání věcí poslepu. Která dvojice/skupina na svého figuranta (vybraného spolužáka) ve stanoveném čase oblékne (správně) víc věcí, vyhrává.

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA

AKTIVITA – TVOŘIVOST: HRAČKA ZE STARÉ MIKINY

Cíle aktivity: Žáci využijí nepotřebnou mikinu a v praxi si vyzkoušejí princip upcylace, tedy že i pro staré věci, které už neslouží svému původnímu účelu, mohou najít smysluplné využití.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: ruční práce

Pomůcky: čtverec fleecu (asi 55 x 55 cm, využít lze zadní díl pánské mikiny), kousek fleecu jiné barvy (postačí zadní díl nebo rukávy dětské mikiny), tenisák, nůžky, krejčovský metr

Postup: Pedagog vyzve žáky, aby ze staré mikiny vyrobili hračku pro pejska (případně může být využita například pro mladšího sourozence). Popis, jak na to, včetně fotonávodů, najde na internetu – nejlépe do vyhledávače zadat slovní spojení „Chobotnička ze staré mikiny a tenisáku“.

Základní popis výroby:

- 1. krok:** Vytvořte kruhový základ hračky. Čtverec fleecu (zadní část pánské mikiny), třeba tyrkysový, přehněte dvakrát v polovině na pravoúhlý trojúhelník a změřte, kolik měří od poloviny přepony čtverce do pravého úhlu, tedy špičky obou odvěsen. Stejnou délku pak naměřte od pravého úhlu na odvěsnu a odstříhnete látku dokulata. Stejně zastříhnete i druhou stranu. Vznikne tak kruh.
- 2. krok:** Nastříhejte paprsky. Kruhovou látku rozprostřete, nastříhejte na 24 pruhů, vždy od kraje do středu látky, ale střed látky, asi 10 cm, ponechte vcelku.
- 3. krok:** Připravte si fleecové pásky v jiné barvě, třeba v růžové. Nastříhejte 9 pásků o šířce asi 1,5 cm.
- 4. krok:** Vytvořte hlavičku. Tenisák uprostřed kruhové látky zaškrťte a pevně převažte růžovým pruhem. Přebytečné kousky růžové látky odstříhnete.
- 5. krok:** Upleťte copánky. Vezměte tři vedle sebe ležící volné tyrkysové pruhy a upleťte copánek. Postupujte stále stejně, až spleťte všechny pruhy do copánků, které pak na koncích pevně zavažte růžovými proužky.

Na konci aktivity pedagog s žáky vymýšlí ještě další náměty, jak přetvořit staré nepotřebné věci tak, aby nám znovu přinášely užitek nebo dělaly radost.

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce – zopakování pojmů a zamyšlení se nad problematikou. Žáci si v průběhu hodiny dělají poznámky z jednotlivých aktivit. Na závěr dá učitel žákům několik otázek. Například: Proč bychom si měli oblečení pořizovat s rozumem a nekupovat zbytečnosti? Víte, kde se nejčastěji vyrábí oblečení, které nakupujete v e-shopech nebo nákupních centrech? Co dělat s oblečením, které už nepotřebujete a nevyužijete?

PODKLADY PRO JEDNOTLIVÉ AKTIVITY A ZDROJE

Metodická příručka pro pedagogy EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě (2024). Rovněž lze využít metodickou příručku a výukové scénáře EKOABECEDA aneb Umíme žít bez odpadů? (2017). Vše ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>. Další podnětné informace najdete ve videích z cyklu EKOABECEDA pro klima a v dalších videích od Recyklohraní. K dispozici jsou na www.recyklohrani.cz nebo na kanálu YouTube.com.

Tento scénář je přílohou výukové lektorské příručky pro učitele s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě, kterou vytvořilo Recyklohraní, o.p.s., v rámci projektu Ekoučitel pro vzdělávání pedagogů, který je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. V elektronické podobě jsou lektorská příručka i všechny scénáře dle věkových kategorií žáků a studentů dostupné na www.recyklohrani.cz.